

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ ТА ЙОГО ЛЕКСИКИ НА ТЕРЕНАХ ЗАКАРПАТТЯ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (48)

УДК 811.161,2'282.2(477.87)

DOI:10.24144/2663-6840/2022.2(48).150-155.

Мигoliniць О. Стан дослідження весільного обряду та його лексики на теренах Закарпаття; кількість бібліографічних джерел – 17; мова українська.

Анотація. Весільний обряд на Закарпатті пов'язаний із комплексом народних звичаїв, традицій сім'ї, давніх вірувань. Тому інтерес до цього дійства не зникає.

Завданням цієї статті є проаналізувати наукові праці етнографічного та мовознавчого характеру, які стосуються вивчення весільного обряду та його лексики на теренах Закарпаття.

В етнографічному аспекті весільні обряди описані ще в пам'ятках Київської Русі. Пізніше опис закарпатського весілля подали у своїх працях І. Фогорашій, М. Лучкай, О. Митрак, А. Дешко, А. Кралицький, Ю. Жаткович, Г. Бескид, М. Немеш, К. Заклинський, І. Панькевич, Лука Дем'ян та ін. Запис весільної фольклорної творчості очолює журнал "Наш рідний край", редагований письменником О. Маркушем. Велика робота по запису закарпатського весілля проведена закарпатським фольклористом П. Лінтуром та етнографом Ю. Чорі. До більш сучасних етнографічних досліджень із опису закарпатського весілля можемо віднести монографії М.Тиводара, В.Борисенко, кандидатське дослідження І. Черленяк та ін.

Лексика весільного обряду стала предметом дослідження й праць мовознавчого характеру. Так, фразеологізми в українських говорах Закарпаття, пов'язаних з народними обрядами заручин і весілля, досліджував професор В.І. Лавер. На особливості номінації учасників весілля в середньозакарпатських говірках звернула увагу І. Нібак. Дві лінгвістичні карти містяться у "Лінгвістичному атласі українських народних говорів Закарпатської області України (Лексика)" Й. Дзендзелівського: назви для огляду житла і господарства жениха (нареченої), назви із значенням 'співати спеціальних весільних пісень під час зивання вінків для молодої та молодого'. Лексика весільного обряду стала й предметом нашого дослідження в кількох публікаціях. Зокрема ми звертали увагу на запозичені назви у весільній обрядовості (назви одягу та прикрас), назви молодих та інших учасників весілля; фраземи, пов'язані з весільною обрядовістю; лексику власне весільного обряду.

Як бачимо, дослідження весільної обрядовості на Україні має давню традицію. Проте, незважаючи на важливість дослідження лексики весільної обрядовості в регіональних виявах, системного аналізу її на матеріалі одного з найархаїчніших говорів української мови – закарпатського – поки що немає.

Ключові слова: обрядова лексика, лексика весільного обряду, праці етнографічного та мовознавчого характеру, українські закарпатські говірки.

Постановка проблеми. Лексика весільного обряду є однією з найдавніших семантичних груп, для якої характерна як глибока архаїчність, так і безперервність мовотворчого процесу. У цій лексичі міститься інформація про традиційну духовну і матеріальну культуру народу. Тому її фіксація, систематизація та аналіз у різних аспектах є першочерговим завданням українських мовознавців. Досліджуючи цю лексику, можна простежити різноманітні архаїчні явища сімейно-шлюбних відносин, що формувалися в різні історичні епохи.

Лексика весільного обряду закарпатських говірок ще не була предметом спеціального дослідження, незважаючи на те, що це надзвичайно цікавий ареал української території, який характеризується значною внутрішньою диференціацією, належить до системи говірок давньої формації, отже, зберігає реліктові явища, архаїчні риси, але водночас містить і нові нашарування, зумовлені географічним розташуванням говіркового масиву та іншими позалінгвальними мотивами.

Аналіз досліджень. Лексику весільного обряду в говорах української мови досліджували А. Гура, П. Романюк (поліські), І. Магрицька (східнословобожанські), Н. Карлова (східнословобожанські та східно степові), В. Дроботенко (степові), Н. Гро-

зовська (середньонадніпряньські), О. Горбач, М. Бігусяк, Я. Вакалюк (гуцульські), В. Прокопенко, Ю. Руснак (буковинські), Н. Глібчук (наддністрянські та надсянські), Н. Хібеба (бойківські), Т. Тищенко (подільські), В. Лавер, І. Нібак (закарпатські) та ін. На теренах Закарпаття ця лексика вже була предметом наукових зацікавлень багатьох етнографів та лінгвістів. Проте в опублікованих до сьогодні працях висвітлена вона ще недостатньо. Немає системних описів цього шару лексики у закарпатських говірках, як і не звернено увагу на динаміку розвитку самих обрядів, іншомовні нашарування тощо.

Мета нашої розвідки – зробити аналіз досліджень наукових праць етнографічного та лінгвального характеру, які стосуються весільного обряду та його лексики на теренах Закарпаття. Джерельною базою дослідження стали наукові праці етнографів та мовознавців, присвячених вивченню весільного обряду та його лексики.

Методи та методика дослідження. Основний метод є описовий, метод спостереження над мовними фактами, класифікації та систематизації.

Виклад основного матеріалу. Весільний обряд на Закарпатті пов'язаний із комплексом народних звичаїв, традицій сім'ї, давніх вірувань. Тому інтерес до цього дійства не зникає. Весільні звичаї

є цінним науковим матеріалом для пізнання побуту народу в минулому, а сучасні описи весільного обряду відкривають ще й досі нові або маловідомі елементи весільної драми.

В етнографічному аспекті весільні обряди описані ще в пам'ятках Київської Русі. Так, ще у «Повісті временних літ» знаходимо окремі згадки, які стосуються весільних звичаїв древніх слов'ян.

Що стосується закарпатської весільної обрядовості, то серед перших відомостей є малознааний опис весілля, зроблений І. Фогорашієм (1786–1834), який опрацював етнографічні матеріали із Закарпатської України.

М. Лучкай у своїй «Історії карпатських русинів» підкреслював, що звичаї й обряди наших предків після прийняття християнства були занадто грубі. Батьки заручали дівчину у віці 5–6 років з дорослим юнаком. Після цього молодий перебирався жити до батьків дівчини і жив там до її повного фізичного дозрівання. Звичайно дівчат видавали заміж у 16–18 років, а хлопці одружувалися після демобілізації з війська у 22–29 роки. «Весілля завжди справляється з великими витратами і триває, звичайно, протягом цілого тижня, причому перші дні проходять тихо і спокійно, а в наступні дні тим шаленіше буває» [Лучкай 1999, т. 2, с. 38–39; Тиводар 2011, с. 278–279].

Інколи зразки весільних пісень чи текстових діалогів потрапляють і в тканину поетичних та прозових творів тогочасних закарпатських письменників (О. Духнович, І. Сільвай, А. Кралицький, О. Митрак).

Деяку інформацію про вивчення весільного обряду отримуємо з праці Ф. Потушняка «Закарпатська українська етнографія: значення, історіографія, завдання, проблеми та їх розрішення», яку опублікував М. Тиводар [Потушняк 2005]. Опублікований текст, очевидно, складає робочий варіант теми дисертації вченого на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, яка так і не була подана до захисту у зв'язку з ідеологічними нападками над Ф. Потушняком. Як зазначає учений, «закарпатське українське весілля має всі основні риси арійського, зокрема його слов'янського весілля – сватання, покриття молодої, заручини, введення молодої до хати через поріг, застилання постелі білими полотнищами, посипання зерном, залишки викрадення молодої, обдаровування яблуками, обручки, сорочка, корона, роззування молодого і т. ін. Окремі із наведених давніх елементів збереглися виразно аж до наших днів, інші – проявляються не виразно» [Потушняк 2005, с. 189].

М. Тиводар зазначає, що найдавніший запис закарпатоукраїнського весілля залишив О. Митрак у статті «Народная свадьба угорських русинов». Наступною публікацією весілля українців Закарпаття була стаття А. Дешка «Свадьба на Угорской Руси». У 1865 р. А. Кралицький опублікував статтю «Весільні обряди у лабораторських русинів» [Тиводар 2005, с. 188].

Деякі відомості про весільний обряд на Закарпатті XIX–поч. XX ст. можемо почерпнути з праці закарпатського історика, етнографа і перекладача,

священника Ю. Жатковича «Етнографической очерк угро-русских» (1895), яку опублікував О. Мазурок 2007 р. [Жаткович 2007]. Читаючи нарис, збагачуємося не тільки інформацією про сам обряд, але і його лексикою. Дізнаємося, як раніше відбувалися *сватанки (спросини, токма), обзори, мінянки, гуски, вінчанки* тощо. «При женитьбі Русин про те думає, щоби ся побирали рівні молодята. Се видасть ся може декому смішним, однакж оно так буває. Хто має сина, не дозволяє йому брати убогшу дівку від себе, дівці знов виходити за убогшого; такий же газда, що бировив або кураторив, глядить на те, щоби син чи дівка ввійшли в подібну родину» [Жаткович 2007, с. 157].

Серед етнографічних записів, зроблених на Підкарпатській Русі в кінці XIX – на початку XX ст., можемо назвати також записи Г. Бескида «От берего быстрого попрада (свадьба в сторонах попрадских)» (Крѣстный мѣсяцослов, 1890), М. Немеша «Rutén krisztus-monda» (Ethnographia, 1919, Т. XX), К. Заклинського «Водблески давнини. До історії весільних обрядов в народной поезії» (Подкарпатска Русь, 1930, Р.VII, № 4–5), І. Панькевича, «Говір сіл ріки Рускої був. Марамороша в Румунії» (Науковий зб. тов-ва «Просвіта», 1934, Р. X), Луки Дем'яна «Свадьба (весѣля) в околици Вышних Верецьких» (Лит. недѣля, 1942, Р. II), Турияника «Свадьба в долині Тур'ї» (Лит. недѣля, 1942, Р. II). Із цих усіх записів дізнаємось не тільки про сам весільний обряд, але й збагачуємось його лексикою. Так, в етнографічних записах І. Панькевича подаються описи обрядів похорон, народження дитини, весілля тощо. Описуючи весілля, дослідник використовує такі назви: *весільні гості (кухарка, стягарь (що несе стяг), погарник – староста, кум – сват, кума – сваха, брат – дружба, князь – молодий, невістка – молода, дружка); обряди (міни – мін'яють перстени, залуг)* тощо.

Та цільний обсяг весільного простонародного сценарію лишається поза увагою. Повний драматургічний запис весільного обряду припадає на 1926 рік. Належить він драматургові Антонію Бобульському, який зібрав матеріал весільної драми і використав у своїй п'єсі під назвою «Руська свадьба».

Пізніше запис весільної фольклорної творчості очолює журнал «Наш рідний край» (1922–1939), редагований письменником О. Маркушем. На сторінках журналу друкуються численні зразки весільних текстів та сценаріїв із різних куточків Закарпаття [Чорі 1993, с. 96].

Внесок у вивчення традиційної весільної обрядовості Закарпаття зробив І. Симоненко, опублікувавши серію статей (40–50-ті рр. XX ст.) у журналі «Советская этнография» [Черленяк 2017, с. 380].

Опис закарпатського весілля здійснений у кількох книгах відомого закарпатського етнографа Ю. Чорі. Весілля, на його думку, – найдосконаліший фольклорний твір. У ньому органічно злилися в одне ціле різноманітні елементи пісенної, танцювальної і драматургічної самодіяльної творчості народу. Весілля досить складне за композиційною побудовою. Воно ніби змонтоване з цілого ряду сю-

жетно завершених дійств. Таких дій у закарпатському весіллі, як вважає Ю. Чорі, є п'ять: сватання, заручини, ладкання, вінчання і прощання з дівочтвом. Крім того, є ще й цілий ряд побічних дійств – картин, що впливають із названих основних і доповнюють їх: розвідини, обзори, запрошення, прихід молодого, калачини [Чорі 1993, с. 97].

Весілля у закарпатському краї, за звичаєвою традицією, ніколи не відбувалося весною, влітку чи ранньої осені, коли по садах-городах, полях було багато різної роботи, а тільки пізно восени, починаючи з дня Покрови (14 жовтня) і до початку різдвяного посту (Пилипівки, 27 листопада) та взимку, у так звані м'ясиці (починаючи з Водохрещів, 19 січня, і до початку Сиропусного тижня – восьмого тижня перед Великоднем) [Чорі 2001, с. 35].

Проблематика сімейної обрядовості українців Закарпаття характерна й для окремих розділів монографії проф. М. Тиводара “Етнографія Закарпаття”. Поряд з аналізом етнічної історії та етногенезу у праці розглядається традиційна культура краю, зокрема й шлюбні обряди. Автор звертає увагу на традиційне закарпатське весілля, виділяючи в ньому три етапи: передвесільний, власне весілля та після весільний. У межах кожного етапу описує певні обряди. Наприклад, до передвесільного обряду належали вивідини (“перезнавання”, “визвідини”), сватання, оглядини (“обзори”) та заручини (“мінянки”, “бокрейдування”). Ми дізнаємося, як готували весільне деревце, плели вінки, зустрічали весільний поїзд. Цікаві відомості мають обряди церковного вінчання чи оглядин після весілля тощо. Як зазначає автор, “за роки советської влади, з її зневажливим ставленням до народних традицій як “проклятої минувшини”, було перервано міжпоколінну передачу весільного обряду та значною мірою змінене його структуру. Ідеологи і пропагандисти “советського образу жизни” прагнули звільнити народне весілля від “релігійних елементів і забобонів” і наповнити його “новим соціалістичним змістом” [Тиводар 2011, с. 297].

Значний внесок у дослідження українських весільних звичаїв, зокрема й закарпатських, зробила В. Борисенко. У монографії “Весільні звичаї та обряди на Україні” вчена характеризує структуру обряду, аналізує символіку та атрибутику. Тут описуються обряди заручин, сватання, одягання вінка й розплетення коси, виголошення “прощі” тощо [Борисенко 1988].

Із сучасних досліджень весільного обряду можемо відзначити й численні публікації І. Черленяк та Т. Леню. Так, перша дослідниця здійснила комплексний етнологічний опис традиційної сімейної обрядовості українців Закарпаття кін. XIX – пер пол. XX ст. [Черленяк 2020]. Друга – розглядає весільні звичаї бойків Закарпаття у XXI ст. [Леню 2015].

Як уже зазначалося, читаючи праці етнографічного характеру, які стосуються весільного обряду, ми збагачуємося і його лексикою. Лексика весільного обряду становить досить велику й важливу за своїм обсягом, вагому за значенням і давню щодо походження категорію слів у складі всього

лексичного фонду української народної мови.

В опублікованих нині мовознавчих працях лексика на позначення весільної обрядовості в закарпатських говірках висвітлена недостатньо. Немає системних описів цього шару лексики в закарпатських говірках, як і не звернено увагу на динаміку розвитку весільного обряду.

Фразеологізми в українських говорах Закарпаття, пов'язаних із народними обрядами заручин і весілля, досліджував професор В.І. Лавер. В однойменній статті він доводить, “як залежно від змін у житті людей історично давні, пов'язані колись лише з церковним обрядом фразеологізми, на сьогодні змінилися, набули нових значень і тим самим відобразили те нове, що виникло в життєвій, суспільній і духовній діяльності людей Закарпаття” [Лавер 1973, с. 252–253]. Крім того, вчений здійснює не тільки лексико-етимологічний аналіз досліджуваних фразеологізмів, але й подає величезну кількість наявних лексичних варіантів описуваних фразем. У своїй розвідці мовознавець аналізує дієслівні фраземи, які тлумачаться інфінітивним описовим зворотом, зокрема: *мати вінці*, *носити вінці*, *бути у вінці* і т.д. ‘бути зарученою дівчиною’; *зн'ати вінці*, *в'єрчи вінці*, *к'нути вінці*, *одати вінці* і т.д. ‘вийти заміж, віддатися’. На думку В. Лавера, “межі описуваних фразеологізмів у досліджуваних говорах не є абсолютно замкнутими. Вони можуть розширюватися за рахунок слів, які не є компонентами власне фраземи, але синтаксично пов'язані з ними” [Лавер 1973, с. 249]. Також автор здійснює свої спостереження щодо стилістичної диференціації цієї лексики, етимології фразеологізмів тощо.

Метою дослідження І. Нібак є аналіз особливостей номінації учасників весілля в середньозакарпатських говірках. На думку авторки, порівняно з родильною чи поховальною обрядовістю, кількість назв на позначення осіб, які беруть участь у весільних обрядах, досить велика, що зумовлено певними причинами. У різних етапах весільного обряду бере участь різна кількість людей. Номінації учасників весільної обрядовості І. Нібак поділяє на такі лексико-семантичні групи: 1) назви молодих; 2) назви осіб за родинними зв'язками з молодим чи молодою; 3) назви осіб за спорідненістю, свояцтвом; 4) назви неодружених учасників весілля; 5) назви одружених учасників весілля; 6) назви інших учасників весілля. У межах цих семантичних груп авторка подає лексико-етимологічний аналіз лексики, вказує на функціонування в інших українських говорах та інших слов'янських мовах [Нібак 2007, с. 120–125].

Дві лінгвістичні карти містяться у “Лінгвістичному атласі українських народних говорів Закарпатської області України (Лексика)” Й. Дзендзелівського: назви для оглядин – огляду житла і господарства жениха (нареченої), який провадиться родичами нареченої (жениха) після сватання [Дзендзелівський 1960, ч. 2, № 140], назви зі значенням ‘співати спеціальних весільних пісень під час звання вінків для молодої та молодого’ [Дзендзелівський 1960, ч. 2, № 141].

Лексика весільного обряду в українських закарпатських говірках стала предметом аналізу й кількох наших наукових розвідок. Так, у дослідженні “Із спостережень над лексикою власне весільного обряду в українських закарпатських говірках” ми виділяємо 11 семантичних мікрогруп: 1) обряд одруження, а також святкування з цієї нагоди за звичаєм; 2) обряд давати обітницю присяги; 3) обряд реєстрації громадянського акту; 4) обряд церковного шлюбу; 5) обряд перегородження дороги весільному поїздові молодого; 6) обряд дарування подарунків та привітання молодих з нагоди приємної події; 7) обряд розплітання коси; 8) обряд надягання на голову молодої убору заміжньої жінки; 9) обряд викупу молодої на весіллі; 10) обряд прощання молодої з подругами (весільний танець); 11) обряд нарізання короваю. У межах цих мікрогруп наводиться лексико-семантичний та етимологічний аналіз цієї лексики. Простежується наявність чи відсутність зібраних назв в українській літературній мові та українських говорах [Мигoliniнець 2014, с. 57–61].

Ще в одній опублікованій праці наводиться лексико-семантичний та етимологічний аналіз назв на означення молодих в українських закарпатських говірках. На різних етапах обрядового переходу зі стану неодружених до стану подружжя їх іменують по-різному, на відміну від інших учасників весільного обряду. Ми виділяємо назви хлопця і дівчини періоду до сватання, після заручин до весілля, під час весілля, після першої шлюбної ночі та ін. [Мигoliniнець 2017, с. 37–40].

Лексичі на означення учасників весілля в українських закарпатських говірках присвячена і наступна публікація, в якій звертається увага на назви проханих та непроханих гостей, керівників весілля, музикантів, хресних батьків, заміжньої жінки з боку молодого (молодої); жінки, що готує страву на весіллі; неодруженого учасника весілля [Мигoliniнець 2018, с. 415–419].

Ще одна стаття стосується лексико-семантичного та етимологічного аналізу запозиченої лексики на означення одягу та прикрас у весільній обрядовості Закарпаття [Мигoliniнець 2019, с. 62–67]. Як впливає з дослідження, найбільшу групу на означення одягу та прикрас у весільній обрядовості Закарпаття становлять гунгаризми (*gát'i* ‘брюки від костюму’, *nádragy* ‘т.с.’, *шлáйер* ‘покривало для голови молодої’, *в'ігáн* ‘жіноча сукня’, *штр'імфл'і*

‘шкарпетки’, *богáнч'і*, *бокóнч'і* ‘жіноче або чоловіче взуття’ та ін.). Фіксуються також русизми (*туфл'і* ‘жіноче або чоловіче взуття’, *шáр'ік* ‘куля, яка чіпляється як прикраса’, *кол'цó* ‘перстень з металу, яке носять на пальці як символ шлюбу або як прикрасу’, *л'энти* ‘стрічки, які чіпляють як прикрасу на машину, в якій їдуть наречені’, *бáбочка* ‘прикраса з матерії, яка одягається на шию молодого поверх сорочки’), полонізми (*корóна*, *коруна* ‘головний убір молодої, весільна прикраса’ *пац'оркí*, *-ы* ‘прикраса з коштовного каміння’), германізми (*гáлстук* ‘прикраса з матерії, яка одягається на шию молодого поверх сорочки’, *г'ірл'áнда* ‘прикраса з різнокольорового паперу, сплетена у вигляді довгої низки’, *áнциг* ‘нарядний одяг, що складається зі штанів та піджака’), тюркізми (*ки'ести'мэн* ‘весільна хустка, якою покривають голову нареченої під час вінчання’, *фатá* ‘покривало для голови молодої’) та ін.

Наступна публікація стосується діалектної фразеології у весільному обряді українських закарпатських говірок [Мигoliniнець 2020, с. 219–225]. Зокрема звертається увага на їх компонентний склад, лексико-граматичну характеристику та внутрішню форму. Предметом аналізу стали семи на означення дівчини періоду до сватання, згоди батьків на шлюб, відмови у шлюбі, огляду господарства молодого, гуляння в молодій напередодні весілля, обряду церковного шлюбу тощо. Як видно із зібраної лексики, весільний обряд представлений фраземами, які, з одного боку, відбивають основні етапи зазначеного обряду, тобто виконують ритуальну дію, а з іншого – отримують певну характеристику в галузі весільної обрядовості. На нашу думку, зібрані фраземи на означення весільного обряду характеризуються широкою варіантністю: *покривáти молодóу*, *завйáзувати молодóу*, *завивáти у шир'інку*, *зайазáти гóлову шир'інкоу* ‘надягати на голову молодої убір заміжньої жінки’, *жíти йáк Бог приказáу*, *жíти йáк Бог дау*, *жíти по л'уц'ки*, *жíти по закóну*, *жíти по Бóжому закóну*, *жíти йáк полóжено* ‘про щасливе подружнє життя’, *получíти гарбузá*, *дáти гарбузá* ‘відмова в шлюбі’.

Висновки. Як бачимо, дослідження весільної обрядовості на Україні має давню традицію. Проте, незважаючи на важливість дослідження лексики весільної обрядовості в регіональних виявах, системного аналізу її на матеріалі одного з найархаїчніших говорів української мови – закарпатського – поки що немає.

Література

1. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження. Київ: Наукова думка, 1988. 190 с.
2. Дзензелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР (Лексика). Ч. II. Ужгород, 1960.
3. Жаткович Ю. Етнографический очерк угро-русских. Ужгород: Мистецька Лінія, 2007. 392 с.
4. Лавер В.І. Фразеологізми в українських говорах Закарпаття, пов’язані з народними обрядами заручин і весілля. *Культура і побут населення Українських Карпат*. Матеріали респ. наук. конф. Ужгород, 1973. С. 248–253.
5. Леньо Т. Весільна обрядовість бойків Закарпаття у XXI столітті. *Народна творчість та етнологія*. 2015. № 4. С. 83–90.
6. Лучкай М. Історія карпатських русинів: у 6 т. Т. 2. Ужгород: Закарпаття, 1999. 388 с.

7. Миголинець О. Запозичена лексика у весільній обрядовості Закарпаття (назви одягу та прикрас). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород, 2019. Вип. 2 (42). С. 62–67.
8. Миголинець О. Зі спостережень над лексикою весільного обряду: назви молодих в українських закарпатських говірках. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2017. Вип. 22. С. 37–40.
9. Миголинець О. Із спостережень над лексикою власне весільного обряду в українських закарпатських говірках. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2014. Вип. 19. С. 57–61.
10. Миголинець О. Назви на означення учасників весілля в українських закарпатських говірках. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2018. Вип. 23. С. 415–419.
11. Миголинець О. Фраземи, пов'язані з весільною обрядовістю, в українських закарпатських говірках. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород, 2020. Вип. 2 (44). С. 219–225.
12. Нібак І.А. Зі спостережень над весільною лексикою закарпатських говорів (весільні чини). *Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови. Збірник наукових праць*. Київ: КНУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. Вип. 3. Кн. 2. С. 120–125.
13. Потушняк Ф. Закарпатська українська етнографія: значення історіографія, завдання, проблеми та їх вирішення, елементи та їх розміщення. *Тиводар М.П. Життя і наукові пошуки Федора Потушняка*. Ужгород: Гражда, 2005. 284 с.
14. Тиводар М. Етнографія Закарпаття: Історико-етнографічний нарис. Ужгород: Гражда, 2011. 414 с.
15. Черленяк І. Традиційна сімейна обрядовість українців Закарпаття кін. XIX – пер. пол. XX ст.: автореф. дис. ... канд. істор. наук: 07.00.05. Львів, 2020. 24 с.
16. Чорі Ю. Від роду до роду: Звичаєво-обрядові традиції Закарпаття. Ужгород, 2001. 170 с.
17. Чорі Ю. Звичаї рідного села (Обрядово-звичаєві традиції Закарпаття). Част. 1. Ужгород, 1993. 238 с.

References

1. Borysenko V.K. (1988) Vesilni zvychai ta obriady na Ukraini: Istoryko-etnografichne doslidzhennia [Wedding customs and rites in Ukraine: Historical and ethnographic study]. Kyiv: Naukova dumka. 190 s. [in Ukrainian].
2. Dzendzelivskiy Yo.O. (1960) Lihvistychnyi atlas ukrainskykh narodnykh hovoriv Zakarpatskoi oblasti URSR (Leksyka) [Linguistic Atlas of Ukrainian Folk Dialects of the Transcarpathian Region of the Ukrainian SSR Leksyka]. Ch. II. Uzhhorod [in Ukrainian].
3. Zhatkovych Yu. (2007) Etnograficheskie ocherk uhro-russkykh [Ethnographic outline of the Ugro-Russians]. Uzhhorod: Mystetska Linii. 392 s. [in Ukrainian].
4. Laver V.I. (1973) Frazеологизмы v ukrainskykh hovorakh Zakarpattia, pov'iazani z narodnymy obriadamy zaruchyn i vesillia [Phraseologisms in transcarpathian ukrainian patois related to folk rituals of engagement and wedding]. *Kultura i pobut naselennia Ukrainykykh Karpat*. Materialy resp. nauk. konf. Uzhhorod. S. 248–253 [in Ukrainian].
5. Leno T. (2015) Vesilna obriadovist boikiv Zakarpattia u XXI stolitti [Wedding rituals of Transcarpathian Boykos in the 21st century]. *Narodna tvorchist ta etnologhiia*. № 4. S. 83–90 [in Ukrainian].
6. Luchkai M. (1999) Istoriia karpatskykh rusyniv [History of the Carpathian Ruthenians]: u 6 t. T. 2. Uzhhorod: Zakarpattia. 388 s. [in Ukrainian].
7. Myholynets O. (2019) Zapozychena lekxyka u vesilnii obriadovosti Zakarpattia (nazvy odiahu ta prykras) [Borrowed vocabulary in the wedding ceremony of Transcarpathia (names of clothes and jewelry)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Uzhhorod. Vyp. 2 (42). S. 62–67 [in Ukrainian].
8. Myholynets O. (2017) Zi sposterezhen nad lekxykoiu vesilnoho obriadu: nazvy molodykh v ukrainskykh zakarpatskykh hovirkakh [Observing the lexis of the wedding ceremony: the names of bride and groom in ukrainian and transcarpathian patois]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva*. Uzhhorod. Vyp. 22. S. 37–40 [in Ukrainian].
9. Myholynets O. (2014) Iz sposterezhen nad lekxykoiu vlasne vesilnoho obriadu v ukrainskykh zakarpatskykh hovirkakh [Observations on the vocabulary of the proper wedding ritual in ukrainian transcarpathian patois]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva*. Uzhhorod. Vyp. 19. S. 57–61 [in Ukrainian].
10. Myholynets O. (2018) Nazvy na oznachennia uchasnykiv vesillia v ukrainskykh zakarpatskykh hovirkakh [Names denoting wedding participants in ukrainian transcarpathian patois]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva*. Uzhhorod. Vyp. 23. S. 415–419 [in Ukrainian].
11. Myholynets O. (2020) Frazemy, povyazani z vesilnoiu obriadovistiu, v ukrainskykh zakarpatskykh hovirkakh [Phrasemes related to marriage rituals, in the ukrainian transcarpathian patois]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Uzhhorod. Vyp. 2 (44). S. 219–225 [in Ukrainian].
12. Nibak I.A. (2007) Zi sposterezhen nad vesilnoiu lekxykoiu zakarpatskykh hovoriv (vesilni chyny) [Observations on the wedding vocabulary of Transcarpathian dialects (wedding ceremonies)]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P. Drahomanova. Serii 10. Problemy hramatyky i lekxykolohii ukrainskykh movy. Zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv: KNU im. M.P. Drahomanova. Vyp. 3. Kn. 2. S. 120–125 [in Ukrainian].

13. Potushniak F. (2005) Zakarpatska ukrainska etnografia: znachennia istoriografii, zavdannia, problemy ta yikh vyryshennia, elementy ta yikh rozmishchennia [Transcarpathian Ukrainian ethnography: the meaning of historiography, tasks, problems and their solutions, elements and their placement]. *Tyvodar M.P. Zhyttia i naukovy poshuky Fedora Potushniaka*. Uzhhorod: Grazhda. 284 s. [in Ukrainian].
14. Tyvodar M. (2011) Etnografia Zakarpattia: Istoryko-etnografichni narys [Ethnography of Transcarpathia: Historical and ethnographic outline]. Uzhhorod: Grazhda. 414 s. [in Ukrainian].
15. Cherleniak I. (2020) Tradytsiina simeina obriadovist ukraintyv Zakarpattia kin. XIX – per. pol. XX st. [Traditional family rituals of Ukrainians of Transcarpathia at the end of XIX and the beginning of the 20th century]: avtoref. dys. ... kand.. istor. nauk: 07.00.05. Lviv. 24 s. [in Ukrainian].
16. Chori Yu. (2001) Vid rodu do rodu: Zvychaievo-obriadovi tradytsii Zakarpattia [From family to family: Customary and ceremonial traditions of Transcarpathia]. Uzhhorod. 170 s. [in Ukrainian].
17. Chori Yu. (1993) Zvychai ridnoho sela (Obriadovo-zvychaievi tradytsii Zakarpattia) [Customs of the native village (Ritual and customary traditions of Transcarpathia)]. Chast. 1. Uzhhorod. 238 s. [in Ukrainian].

RESEARCH ON THE STUDY OF WEDDING CEREMONY AND ITS VOCABULARY IN TRANSCARPATHIA

Abstract. The wedding ceremony in Transcarpathia is connected with a complex of folk customs, family traditions, and ancient beliefs which point to the topicality of the research.

The task of this paper is to analyze scientific works of an ethnographic and linguistic nature relating to the study of the wedding ceremony and its vocabulary in Transcarpathia.

In its ethnographic aspect, wedding rites were described even in the monuments of Kyivan Rus. Transcarpathian wedding was described later in the works of I. Fogorashiy, M. Luchkai, O. Mytrak, A. Deshko, A. Kralytskyi, Yu. Zhatkovich, G. Beskid, M. Nemesh, K. Zaklinskyi, I. Pankevich, Luka Demyan and some others. The recording of wedding folklore works is headed by «Our native land» magazine, edited by O. Markush. Great work on recording Transcarpathian weddings was carried out by Transcarpathian folklorist P. Lintur and ethnographer Yu. Chori. Among later modern ethnographic studies touching upon the description of a Transcarpathian wedding, are the monographs by M. Tyvodar, V. Borysenko, the PhD research by I. Cherlenyak and others.

The vocabulary of the wedding ceremony has become the subject of linguistic research as well. Phraseology in the Ukrainian dialects of Transcarpathia, related to folk rites of engagement and wedding, was studied by Professor V.I. Laver. I. Nibak drew attention to the peculiarities of the nomination of wedding participants in Middle Transcarpathian dialects. Two linguistic maps are depicted in the «Linguistic Atlas of Ukrainian Folk Dialects of the Transcarpathian Region of Ukraine (Vocabulary)» by Yo. Dzendzelivskyi: names describing home and household of the groom (bride), names with the meaning «to sing special wedding songs during the winding of wreaths for the bride and groom». The vocabulary of the wedding ceremony has also become the subject of our research in several publications. In particular, we paid attention to the names borrowed from wedding ceremonies (names of clothes and jewelry), names of young people and other wedding participants; idioms related to the wedding ceremony; the vocabulary of the actual wedding ceremony.

Thus, the study of wedding rituals in Ukraine has a long tradition. However, despite the importance of researching the vocabulary of wedding rituals in regional manifestations, we lack its systematic analysis based on the material of one of the most archaic dialects of the Ukrainian language - Transcarpathian.

Keywords: ceremonial vocabulary, the vocabulary of wedding ritual, ethnographic and linguistic works, Ukrainian Transcarpathian patois.

© Миголинець О., 2022 р.

Ольга Миголинець – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; olha.myholynets@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-5331-7218>

Olha Myholynets – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; olha.myholynets@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-5331-7218>